

VI / 1/2 II 20

УКРАЇНСЬКИЙ СКИТАЛЕЦЬ

Ч. 5.

Рубрик
№ 1118
№ 03659
Тисяч
Заброуді історію

9072.

**БЕРЕЗЕНЬ
1921
ЛІБЕРЕЦЬ**

В 60-ті Роковини смерти Пророка.

Та не однаково мені,
Як Україну злії люди,
Присплять, лукаві, і в огні
Її окрадану збулять.....

Хоч сам Ти у петербургській цитаделі перед засланням на вічні часи в далекі кирізізські степи, то однак не переймав Тебе острах перед власною долею, не переймав Тебе острах перед стражданнями і муками, які Тебе ждали, але переймав страх за долю і будуччину України. За своє, Тобі однаково, та не однаково за долю матері – не однаково, бо Ти був щирим єї син, бо Ти був вірною єї дитина, бо Ти був чесний єї плід.

Тай стало ся це, чого Ти бояв ся. Стало ся це, що Ти своїм віщим духом прочував. Не допомгли Твої горячі покликки до братів, щоби не шукали правди на чужому полі. Не допомгли Твої сьяті слова, що тільки „у своїй хаті своя правда“. Не допомгли сердешні благання, щоби діти любили матір не тільки єєді, коли вона в щастя, але щоби і у „время лете“ не забували єї, щоби не помагали чужинцям „господарувати, та з матері полатану сорочку здіймати“. Прогули Твої слова золоті, як вітер широкими степами, бо братам Твоїм видавав ся чужий розум кращим від свого. Вони хоч вчили ся розуму, та не „так як треба“.

Ось як воно творило ся:

Лиш що тільки взяла ся Україна своїх діток до гурту збирати, лиш зачала пістувати та на розум навчати, а вже знов позавидували її лукаві сусіди. Позавидували її долі, позавидували діток розкішних, що стали розцвітати, мов квіти в зільнику, що стали підростати і набирати сил, щоб могли доглянути бодай останки матірнього добра. Позавидували куми - няньки і почали Україну маковинням напувати, почали приспівувати приколоскових пісень, щоб приславши обкратити, як досі обкратили. Таї осягнули своє.

Заснула Україна упоєна маковинням і заколисана піснями, то тихенькими, то таки вголос. Таї знов не стало кому опікувати ся дрібними дітьми. Розбрили ся сердешні поміж лукавими сусідами, та ставали в найми у тих самих, що приславили їхню матір, розтягали єї добро і приорювали послідні загои з єї колишніх розлогих піль до своїх нхв. Вачили це наймитнята, ба ще й самі за плугом ходили. Не було їм навіть кому сказати, що власне добро руйнують - бо мати спала. Колиж часом затихала приколоскова пісня і Україна будила ся на часочок та питала з просоння за своїми дітьми, то зараз її няньки маковинням, зараз нової пісні та окуду з німиці.

Розживали ся сусіди при допомозі наймитенят, розживали ся таї добре дбали, щоб затерти у невіжних і пам'ять про матір. Годували їх блекотицею та поїли дурманом.

Прийшов 1914 рік. Заняв ся вогонь, підняв ся гуркіт - тріск. Затягли лукаві няньки це голоснійших колісанок. Українці, Мазепинці, кацали горлали: русофіли і ферретер, австрійці казали; швистци здрайце - москвофіли, ляхи піддавали; руси і муска, на шнур їх всіх, мадяри кричали. Та хоч і як дисгармонійні змістом ті пісні, то всі вони зливали ся в один акорд, а це: **Распня - распня!** "Акомпояментом до того співу були звуки невинно катованих, скрипіт гадуз та шибениць під повішеними, брязкіт кайдан на неповинних руках, скрегіт завіс тяжких тюремних дверей таї шум холодних вітрів між бараками і хрестами на цвинтарях таборів інтернованих. Гомоном деряснів, витем голодних гуси і ревом несласитних тигрів різали ті колісанки душу та приспали Україну так, що здавало ся не встане вже більше з неї летаргічного сну.

Вогонь горів - розгарав ся. Поломінь обхоплювала чимраз більші простори, прибирала чимраз лишні види таї пекла чимраз сильнішим жаром. Почав

той жар і няньок прилікати. Приколоскові пісні почали слабнути та мішатися зі звуками болю, аж вкінці змінилися у пекельний вереск... і збудили Україну.

Проснулася Україна, протерла заспані очі, глянула кругом себе.... Єї хата стояла в огні. Кинулася ратувати, почала діток своїх до помочі звати. Просила, молила.....

А діти?!.....

Не ті вже стали діти, що колись були. Не ті, яких колись одиноким щастем була їхня матір та єї рідне добро. Не такі то телер діти, як Ти, праведна душе, великий Учитель. Не пішли за голосом матері, бо в них кожного своя власна думка про матірнє щастє. Сходилися, дивилися на матір, яка послідними зусиллями гасила вогонь та проганяла лукавих няньок, що ще й в пожару крали. Деякі стали заливати вогонь, але зараз таки і покинули; деякі і не бралися до діла, лиш поглянувши на матір, пішли кожде в своє; деякі й не слухали голосу матері. Осталася Україна в горсткою недолітків. Нема кому ратувати, бо ні в неї, ні в єї недолітків вже сили не стає.

Порозходилися недобрі діти. „Грязь Москви“ допомагає й далше „Москалеві господарювати“, „варшавське сміття“ валяється знов по польських смітниках та шукає долі не для України, але для себе. А ще інші?..... „Ми поможемо“ сказали, та коля побачили не таку пошу на мамі, як собі вимріяли, покинули. Та краде й не згадувати про них, бо про таких дітей, у яких нова матері дорожа, як сама матір, нікогда й словом згадувати. Це не діти а виродки, скажені собаки. Їдовите гаддя, чортівський плід...

Отсе наслідки чужої правди, чужої науки, чужого розуму, якого набиралися на чужому полі діти приспаної України. Не дармо то годувано їх блекотом та напорювано дурманом.....

Схаменіть ся недолідки,

Діти вродиві.....!

Подивіть ся...

На своє Вікраїну,

Полюбіте щирим серцем

Велику руїну!

.....

Л. Г.

В роковини смерти Кобзаря.

Ударив дзвін - і тисячі голів,
Моз жита срібні філі
Жалем глибоким похилив
І погрузив в німім безсиллі.
І сльози тиснуть ся без слів...
Мовчазно хрест ззира'долів
В степу широкім на могилі.

Кобзар колись знесилений там ляг
І ліру склав в могилу....
Нацадкам свій оставив стяг
І думку кинув бистрокрилу.
І сам, хоч волі не досяг,
Велів їм стати всім під стяг-
Бо в злуці найдуть силу!

Та знов бе дзвін, заводить в воздухах
Сум ширить по Україні....
З зловіщим криком, чорний птах
Товпигь ся в свіжій це руїні.

І присідає на хрестах
І в пустарицах сіє жак
І рад здаєсь цій зміні.

І знов вже чути звук давних оков..
Прапор чужий йсніє,
Пятном горить на ньому кров
А орда люто скаженіє.
Сплітає чорний свій покров
А лая поритий від підков
Счорнів - не зеленіє.

Могучий був, сей щирый заповіт,
Законом для народу,
Що спав в неволі тільки літ,
Не повстидав старого роду.
До бою знявсь народу цвіт
І дивував ся цим весь світ,
Бо ляли кров - гей воду.

В борні звільнили нарід від кайдан,
Злучили всі простори
І від Кавказу аж по Сян
Одні замаяли прапори.
Один їх власник був і пан
Вільний народ на весь цей лан,
Свобідний - без покори....

Сумує хрест могильний над Дніпром,
Ніхто не прийде щоб клякнути,
Збудить пророчий Тцей хором
І кобзаря щоб помянути.
Шелесне ворон лиш крилом,
Заснув при березі пором;
Бо гріб сторожать - кнути.

Та здарить дзвін і з сорок міліоні-
Народить ся для нас Мойсей...

І з гора, слів, кровіні всіх прокля-
Зготовить пімсту геній сей.
З зітхань, калів і стонів
І з похоронних дзвонів
Пісню побіди принесе...

Й положить на могилу Кобзаря
Чужі в борні здобуті стяги!

І життя летом бунтаря
Ворожі рознесе вагати,
І слід змете, де їх нора!....
І ближче нам нова пора,
- Тріумфу і...розваги.

П. Як. Лупенко.

„Се мій батько.“

Утішив мене п. пер. Я. Пастернак, та й тою утіхою хочу і здругими поді-
литися. Йому, як своєму передвоєнному співробітникові в укр. Національним
музеї у Львові післав директор того музею ось таку книжечку: Каталог
Шевченківської вистави з портретом батька Тараса Шевченка, Львів, цвітень
1920. р. Він дав мені знати, що має щось нового - і цікавого. І дійсно воно
нове і цікаве не тільки для мене, але думаю для других. Таких самих як я,
до у яких вже півстало року вся штука - це щодовання людий, наука - це труди,
раки, полог або смерть, а література - прикязи команд.

В тій каталогі поміщений портрет батька Т. Шевченка, якого копію зроб-
лену пер. Д. Міжківським подаю у нашій ж. вкїрській журналі. Передне слово
у тій книжечці написав д. І. Свенціцький, далше написав о. Др. С. Воцяма, епі-
скоп луцький і член кураторії Нац. музею розвідку „Се мій батько“ а вкін-
ці подана і спис видань Кавбара, поодиноких п'ям, творів і перепісок Т. Шев-
ченка, що знаходять ся у архіві Нац. музею у Львові.

Та що я малюнок батька Тараса Григорія Івановича Шевченка, сам не ба-
чив - і може й не побачу - тож, звісно, нічого про нього написати не го-
ден. Тому, в нагоди роковин Тараса, позволю собі -- не во гнів о. Др. Воцямо-
ви - помістити з його розвідки дещо тами живцем а дещо переповісти. Хай
вік в приведу його положення як інтерв'юваного в таборі вибачає, що помі-
шую, не пишучи навіть о дозвіл.

Портрет цей, що знаходить ся тепер в Нац. музеї у Львові подарував на ру-
ки о. Др. Воцяма цьому музеєви архівар і директор білоруської Національної
бібліотеки, а пізнійший предсідник білоруської Національної Ради, д. Янко
Лушкевич, у грудні 1917 року. Набув він його у Вільні, у хідка - татини.

ма, та музик за маряні гріш. Ось що говорить про портрет о. Др. Воцян:
Портрет представляє кремезного присадкуватого мужика на весь ріст. На
голові висока чорна шапка, видно стара, бо трохи присіла. Лице обрите, гус-
тий чорний вус звисає до долу. Малі, чорні глибоко всаджені очі глядять на-
ліво в діл. З лица пробиваєть ся задума і смуток які вривансь у глибокі
морщини очий і в чолі за густими бровами. Руки згорнені разом і всунені
у вузкі рукави широкої суктки, перехваченої білим вовняним поясом. Широкі

білі шаравари звитарть з високих ча-
біт. Ноги стоять свобідно і певно. На
лівій руці висить короткий батіг, оз-
нака стану і праці. Особа стоїть пе-
редом до видця, легко звернена ліво-
біч. Рисунок мальований тушю, дуже
гарно захованом. Лінії рисунку досить
правильні, тільки плястика в степену-
ванні світла та тіний і у складах о-
дежі вказує на початкувчого ще ар-
тиста. Сам портрет височий 13 см, ви-
різаний з наперу і наклеєний на бі-
ле тло, високе 16.5 см широке 10 см.
Все разом вправлене в деревяні глибо-
лені уапки, широкі 5 см, виклеєні по-
золочуваним папером з синім пасом по
середині. Все зладжене і заліплене дх
же дбайливо і в певній мірі гарно та
свідчить, до когось дуже дорогий був

сей портрет. Чий се портрет і хто його малював ?

Глянути на лице, воно так типічно Шевченківське, щоб коли не дрібні очі
і не густий чорний вус, можнаби було просто подумати, що се портрет самого
Тараса. Підпис під портретом: „Сє мій батько“, писаний дрібним округленьким
стоячим почерком. Букви С, м, б, а, к, о, так питомі Шевченкові з його молод-
шого віку, що по них зараз видно руку нашого Кобзаря. А хто инший міг у та-
кі давні часк, про які свідчать поховкляе чернило, написати фонетиком так-
гарно по українськи: „Сє мій батько“? Він то мав звичай у такій формі під-

писувати свої рисунки. І себе він так підписав словами: „Оце Кобзар Шевченко“ на автопортреті, що представляє аргумента серед товаришів, учнів з Академії Штук. Ввиду цих несумнівних даних, приходимо до заключення, що цей портрет рисував сам Тарас Шевченко і він пр-дставляє його батька Григорія Івановича.

Місце Вільна, в якому заховав ся і віднайшов ся цей портрет, доводить ся вважати за місце походження рисунку. У сьому то городі перебував весь час дідич Шевченків та власник Вільнаної і Кирилівки, Павло Енгельгард. Сюди вирядив Тараса Дмитренко, управитель дібр Енгельгардових в осені 1829 р., поручаючи його за кімнатного маляра. Тут, по дуже ймовірним здогадам О. Новицького, Енгельгард віддав його на науку малярства до Яна Руєтема, професора на вільнському університеті. Мож догадувати ся, що на той саме час науки у Руєтема, до виїзду Тараса в Варшаву до маляря Лямпія, т. е на 1830 р. припадає рисування цього портрету. І се теж можливе, що цей портрет свого дорогого батька сам таки Шевченко вправив в рамці за шкло і повісив у своїй кімнаті, де портрет вже і лишив ся. З мешкання Енгельгарда він враз з прочими меблями дідича дістав ся згодом до перекупців. А що ніхто не лакомив ся, він преспокійно висів свій вік у бідного жидка в крані, поки дістав ся до рук д. Луцкевича.

На панський дім Енгельгарда і на давні часи вказують щ і ті старі палери, якими підліплений портрет з заду. Це французькі оповіщення музичної накладні тодішньої світової фірми Сміів Б. Мотт з Могунції, з ціною у фльоранах.

Однак тепер насуваєть ся ще одне питання. Коли це є портрет Григорія Івановича Шевченка, як з тим фактом погодити слова Ол. Новицького, в його монографії про Шевченка як маляра, що в музеї Гарновського в альбомі Ч. 143, серед других фігур є і портрет батька Шевченка, теж у профіль у кокусі з великою бородою. Під останнім підпис: „Батько Т. Шевченка, /по указанію самого Шевченка/“. Щоби це порішити на те треба порівнати оба портрети. Колиж нині така автопсія не можлива, про ту суперечність, чи Шевченків батько мав бороду чи ні, та чи оба ці портрети предетавляють одну особу чи різні, можна нині хіба ось що сказати: Григорій Шевченко змер 1825 р., коли Тарас мав 11 літ. Значить ся, що один і другий портрет рисований з памяти. Ввиду того, що батько помер на 45 році свого віку, коли

То наш селянин ще не має звичаю носити бороди. Дуже сумнівно чи портрет з бородою може представляти Шевченкового батька. Ймовірно це те, що той портрет з бородою, коли має представляти кого з Тарасової рідні, а портретом його столітнього діда Івана.

Таким чином наш портрет, на якому артист сам власноручно поклав підпис, є з багато певніший. І якби там воно не було з другим рисунком, для нас не має найменшого сумніву, що цей музейний невідомий досі портрет є автентичним портретом Григорія Івановича Шевченка, Тарасового батька.

Нині, мало що ме до столітті забуття, стає цей портрет перед нами з гордям пошаною із якою український нарід відносить ся до свого великого Кобзаря, він і поважа його батька - страдальця, того батька, що не тільки дав життя Будителю нашого життя, але й того пророка, що предкавав велику долю своєму синові серед великого наряду.

Се в скероченню то, що говорить о. Др. Боцян. Та він не помилив ся говорячи, що український нарід віднесе ся до батька нашого Будителя в такову пошаною, з якою відносить ся до нього самого. Доказом хай буде це, що і ті, які в нерівній берні з ворогами ідей, ширених великим Кобзарем, заганяні недолею карати ся по таборах повстали „образець мужика в батогом“ з радіоним серцем, немов портрет рідного батька.

Я. Голота.

Шевченко: Минають дні....

Доле, де ти? Доле, де ти?

Нема ніякої!

Коли доброї жаль Боже,

То дай злої, злої!

Пор. Віктор Воробець.

Перші дні української державности в Коломиї.

Ще до полудня 1. падолиста 1918. р. наспіли до Коломиї з усіх містечок Покуття телеграфічні та телефонічні звідомлення, що всьди зласть переб-
рала Українці. Позаду остало ся тільки містечко Гвоздець, бо аж пізно

вечером приїхала там з Коломиї тяжкими автами мала військова стежа та розоружила тамошню на смерть залякану і майже безпритомну жандармську залoгу.

Тимчасом в столиці Покуття, Коломиї, перекидалися події як картини в калейдоскопі. Хоч осіннє болого заливало мійські вулиці а вогкий воздух відав ся до шкіу, то вулиці прямо роїли ся від людий. Вулиця з двірця до міста була забита автами і лідводами, що звозили військовоє майно від розоружених неукраїнських частин, а бічними хідниками плили сірі військо-ві маси на дворець, щоби ранше добити ся місця в поїздах, які мали їх відвести домів. В польських сохолі нараджували ся, як їм виїхати домів, чеські старшини, а в так званім "Гаймкерлагрі" Мадяри, а знова в иншій касарні Німці. В почтовім будинку, де помічала ся головна військова команда, гуділо і роїло ся, як в улиу. Команду міста облягали стрільці - чужинці, бо там видавали їм подорожні документи. По вулицях не видно було ще ніколи тільки уоруженого війська, що тоді. Стежа за стежею проходила, а хто відбув вже свою службу, той ішов до Народного Дому, на чай. Там днями і ночами варили і пекли укр. пані і паночки та гостили стрільців утомлених службою. Хоч це був будний день, то головні вулиці і площі були переповнені цікавим цивільним населенням. Десь пропав той страх, що ще день передтим бачило ся на лиці у кожного прохожого, стільки разів стрічало ся довгі похоронні походи, жертви безпощадної гіспанки, що денио понад 30 молодих дуц забирала. Тепер ті невеличкі похоронні гуртки неначе зі соромом перекрадали ся через головні вулиці а прохожі наче питал себе: "Невже є ще такі, що можуть умрати сьогодні, де ми тищимо ся новою долею."

Та другого падолиста став образ коломийського життя поволи зміняти ся. Прибули перші поїзди зі Стрия, Мадярдини і Великої України і привезли тисячі стрільців розбитої австрійської армії. Наче повінь розлила ся ця сіра маса по всім шляхам прямуючи з двірця домів. Всякі змагантя спитити її, були даремні. Вечером стала забирати з собою ця струя також частини ще вчєра так бздьорого коломийського гарнізону. "Всі йдуть до дому, а чому тільки ми одні маємо робити службу як ніч так день" - казали стрільці і крадьки почали розходити ся домів. Та до того цей головна військова команда, т.зв. революційний комітет із пяти старшин, показав ся дуже неповоротним. Поодинокі його члени видавали нераз в наглих випадках супереччі

зарядження, а важні діла оставали без поагодження, бо ніхто не важив ся на власну руку поагоджувати їх. А таких важних діл було тоді чимало. Львів жадав помочи, польськко цивільну адміністрацію на цілім Покуттю треба було заступити своєю. Треба було слянути дезерцію, вислати домів всіх чужинців .і.т.и. і.т.и.

Та нерішучість комітету повалила його що таки 2.падолиста. Коло полудня того дня увійшов до поштового будинку де урядував комітет, гурток старшин, представив джурному комітетовому старшині недомагання командування комітету та невідрадний стан коломиїськкої залози і жадав негайних рішучих заряджень і приказів в тій справі. Коли джурний старшина їх не дав та ще заявив, що комітет, якого всі пять членів наділені однаковою командною властив, не буде в силі здобути ся на більшу рішучість і скорість діланья, рішив ся гурток старшин, що тимчасово зріс вже до кількадесяти, звернути ся до комітетового пор. Примака і жахадати, щоби він перебрав віськову команду над коломиїським округом, «щоби негайно зорганізував Окружну команду, і як найскорше спинив начатий вже розпад залози. Пор. Примак згодив ся на це і сейчас забрав ся до діла. Головним помічником цього був його значковий Др. Паліув. Цей останній зорганізував і лустив в рух цілий командний апарат, понаставляв на всіх командних місцях найвідповіднійших старшин і довів до цього, що Покуття стало незабаром найкраще ворганізованим округом в Схід. Галичині.

В тих таких днях велику прислугу зробив молодій владі жидівський курінь. Зорганізував його один поручник з місцевих Жидів і вони то в найтяжких днях повнили службу по цілому гарнізоні. Правда, що ходило їм більше о власну самооборону перед евентуальними розрухами як о поміч молодій республіці, чого доказом це, що вони відказали ся епісля від зложення присяги і нерав місцева поліція придержувала стрільців цього куріня, як розносили із складів державне майне, одначе це все було нічим супроти тої прислуги, яку вони зробили столиці Покуття в тих днях, коли вона була майже без війська і коли узбресна одиниця, що не повертала своєї зброї проти неї, тимсамим захищала еї.

Десь коло 16 падолиста заряджено жо наказу Державного Секретаріату загальну мобілізацію. З запертим віддыхом ждала Коломия, як поставить ся

селянство. Та воно зрозуміло вагу хвилі краце, чим цього сподівалися найбільші оптимісти. Знова заруїли ся вулиці міста військом - столиця Покуття віджила. Не було майже тижня, щоби не відїаджав на Львів чи Хлрив або якийсь курінь, або батарея, або сотня хінноти.....

Група отамана Ляєра. Ует. Р. К. — жюк.

Большевики заховували ся коло Підволочиськ пасивно. Цілу свою акцію звернули проти військ У.Н.Р., котрі оперували на півночі від нас. В завзятих боях в околицях Шепетівка - Острог - Кременець побили війська УНР. Виперті із території Великої України в Галичину, війська УНР, враз із правительством, міністерствами, штабами та преріжними постачаннями, відступали залізницею на Красне. На цій лінії не змогли довго задержати ся. Ціле північне крило галицької армії / 1 корпус / відступало перед Поляками. Тиллові частини У.Г.А. були вже поза лінією Красного. Все майно У.Г.А. евакуювано поспішно на полудневий схід. День і ніч тягнули ся безконечні верениці обозів усіма дорогами на полудневий схід. Фронт галицько-польський зближав ся не то з кождим днем а з кождою годиною. Небезпека для частин і правительсва У.Н.Р. більшала.

Тоді всі ці залізничні важки У.Н.Р. подали ся в напрямі Золочів - Тернопіль - Підволочиська. Ворог зближав ся дуже скоро. Поїзди всі скупчили ся на стації Тернопіль, та поменших сусідних стаціях. Тори були так заби-

ті, що лишень один поїзд міг пройти, що дуже утруднювало евакуацію майна, яке знаходилося в тернопільських магазинах.

А події не ждали. Дня 1. червня Поляки станули під Тернополем. Ще ранком того дня лінія фронту проходила під Зборовом, в тім місці де підчас світової війни були становища австрійсько-російські. Та військо було так здеморалізоване, що вистарчив один стріла до залишення становищ. Цілі куріні з скорострілами утікали на вид польської жінної стежі. Якийсь пересудний страх огорнув всіх. Чому?! Ніхто не міг дати точної відповіді. Стрільці розказували між собою про величезні маси жінноти польської, про велику скількість панцирних самоходів, котрі все переслідують та наносять великі втрати нашим частинам. Колиб однак хто хотів вишукати жерело всіх тих нісенітниць, то все бувби дійшов до цього, що вони виходять від цивільної польської худности, котра була на наших тилах.

Так! Поляки не сиділи із заложеними руками, а шкочили на кождім кроці в який лишень спосіб могли. Для них ціль освячувала средства. А перепон та трудностей на своїй дорозі вони не багато зустрічали. Наоборот, обставини немовби їм сприяли. З хвилиною як розпочався відворот Галицьких Війск ніхто не звертав уваги на Поляків, котрі були в тилах армії. Немов всі потратили голови. А вони тимчасом господарили, як у себе дома. І не дивлячись, що ворог ще того самого дня був на передмістях Тернополя.

Около години 4. по полудни рознеслась вістка по місті, що Поляки заняли Ходачків-Великий та Довжанку. Гук армат, появляючіся що хвилини в воздуху білі димки розриваючихся шрапнелів та переїзджуючі вулицями міста боеві обози потвердили вкоротці цю відомість. Доповняючі частини та команди, які знаходилися в Тернополи опустили місто і подалися пішком гостинцем на Вірки-Великі. На стації діяло ся щось неімовірного. Знаюмо лишень Придніпрянцям методом, забирали вони паровози прямо боем цоби виїхати як найскорше. Всякі інтервенції команданта двірця оставали без успіху. Шлях залізничий між Тернополем а Голубічком-великим представляв собою немов один поїзд. Парові одного поїзда дотикав вагону посліднього, стоячого перед ним. Щокілька хвилин відходив поїзд за поїздом в напрямі Підволочиськ. Паровози повертали забирати оставші транспорти. Залізничий шлях на схід від Тернополя цілковито загрузився поїздами, бо дальше ні-

куди було їхати. Большевики стояли над Збручем.

Положення стало розпучливим. Придніпрянці, а з ними і група от. Ляера знайшла ся немов в лапці, із котрої нема виходу. Ночію Поляки заняли Тернопіль та посунули ся на половину дороги Тернопіль-Бірки-великі. Небезпека, що все попаде в руки ворога, як не одного то другого, збільшала з кождою хвилиною. Конечність пролбму фронту большевицького давала ся все більш відчувати, щоби хоч ратувати майно, яке ще вивеземо, а яке не попало в руки Поляків в Тернополі. І зрозуміли це брати Придніпрянці, та рішили ся на цей распучливий крок. Команда групи от. Ляера zapewнила їх активною допомогою. По прориві однак оставляє їх власній судьбі, з тов порою, коли послідний ешелон переїде Збруч.

Наступ був назначений на вечір дня 2. червня. Головний наступ мали провадити Придніпрянці /около 2,000 багнетів/ від сторони Орхівця, коли дві сотні підгрупи сот. А. Губера демонстрували на лівім крилі групи в районі Волчковець. Всі обози вислала команда групи в напрямі на Скалат ще 2. червня по полудни, оставляючи при частинах тільки боеві обози. Фронт большевицький не був сильний і сейчас по першім напорі придніпрянських військ розлетів ся. Большевики утікали панічно, не сподіваючи ся мабуть нічого.

Галнцькі війська, по заняті Фридрихівки і стації Волочиська, задержали ся. Поїзд за поїздом вїздив на стацію. Около години 1. в ночі дня 3. червня переїхав залізничий міст на Збручі послідний ешелон.

Війська групи от. Ляера распочали сейчас усильний марш в полудневім напрямі. Час не ждав. Треба було спішити ся, щоби не стрінути ся з Поляками. Ще сонце добре не зійшло, як Підволочиська далеко остали на задах групи. Великі лани жита та пшениці хвилювали, немов купаючись в золотих проміннях сонця. Десь високо в воздушних престерах співав жайворонек своє ранішню молитву. То тут то там працював на полі селянин. Діти пасли худобу та отари овець. Нічо не нагадувало трагічного моменту У. Г. А. Лишень похилені головки стрільців, уторма та якась резигнація, що малывала ся на їх лицях свідчила, що люди ці переживарть щось великого. Ще того самого дня осягнула група своєю головною силою район Товстого. Пічас відвороту попав в польський полон командант групи от. Ляер і не повернув вже більше до своїх частин. Як ми пізнійше довідали ся, опришки лицарської армії культурного народу польського, в дорозі із Скалата до Тернополя в злочин-

ний спосіб закордували і ограбили одного з найліпших командантів укр. галицької армії. Тіло замордованого закопали в урві при дорозі Губіч села Кододілки. Донева підчас нашого побідного протинастулу, мешканці міста Скалата, оцінюючи заслуги покійника, перенесли тлінні останки на міфськии цвинтар, де поховано їх із всіма війсьськовими почеснями.

Не повернув також і його адъютант пор. Бравжілер, якого однак, підчас полонення дорогого наш команданта, при нім не було.....

На ніч остала група в Товстім і забезпечила ся сильними заставами від ворога. Це сонце не озолотило своїми лучами широкі поділіські лави, коли ціла група вже дальше спішила на полудне. Нігде по дорозі не стрічала військових галицьких частин. Група відступала послідньою. Селяни із слезами в очах стрічали поодинокі відділи, благали щоби їх не оставляти на поталу Полякам. Походом через Кут - Бірки малі - Рахтівці - Дубківці - Рахів кут - Нижбір новий і старий, прибула група по полудни дня 4. червня до Васильковець, де був командою приказаний нічліг.

На слідуючий день ціла група задержала ся в районі Товстенке - Сидорів. Команду групи обійняв сот. Кондрацький. Начальником штабу став сот. Губер Артур. Командантом одного куріня назначено пор. Дацкова, друго пор. Гамала. Дальше на полудне маневрувати не було куда. На цім маленькім просторі землі, який остав, скупчила ся так велика маса війська та обовів, що нігде проїхати свобідно не було можна. Оставали дві можливости, котрі відчував, як козак старшина, так і кождий стрілець. Перейти Збруч на безмежні просторк Великої України та наразі покинути надію відбити рідний край нахабному наїздникови а звернути свої багнети проти другого ворога - болшевиків, або датк Полякам ще один рішавчий бій - а це пітч з респубкою в протинастук. І стрільці немов опамятали ся, коли побачили, що побідню лядлюбої, рідної батьківщини віддають в руки відвічного лютого ворога. А в додаток ті, котрі передерли ся через польські лінії утіхаючи перед ворогом, принесяли в'єтки, в як лютий і жорстокий спосіб мучать та глоблять невинне, безборонне населення, героїські "польські війська. Не оди думав з острахом про свою рідню. Може десь арештували та засадили в тюрму, а може вже і ніх живих їх нема. Днем клуби диму, ночію криваві луни докрутти на овиді догоріваючих сіл немов накликували до повороту, жорстоко і

Безпощадно пімстити на ворогови валодіяму нам кривду. З затисненими зубами та безумою відвагою і жадною пімстї всі ждали Приказу вперед. Ніхто і не посмів думати про якийсь перехід за Збруч. Ліпше згинуту в бою з ворогом, як не провчивши його покинути рідний край.

Тах проминув день 5. і 6. червня. Команда групи одержала приказ приготувати матеріял на будову мосту в Цидлівцях. Поспівно приготовано все потрібне і сотня саперів ждала лишень Приказу начати будову. Нічо не вказувало на якісь приготування до протинаступу, а радше промовляло, що ми за Збруч подамо ся. Сотні в вільних хвилях ходили на вправи, тахож призодили оруже до порядку. Вільна часть була на заставах.

Поляки заняли Копичинці та покидо захезували ся пасивно. На тівночі не було безпосередної лучби із ними. Вістки доходили до нас що ворог заняв вже Чортків і Ягольницю. Начальна Команда У.Г.А. була в Борцеві.

Втім дня 8. червня із скоростю іскри електричної розходилась від куріня до куріня, з батерії до батерії, від сотні до сотні і дальше з уст до уст вістка за вістком, на відомість котрих з радости стрільці та старшини плахали, ставали немов божевільними. Ніхто навіть не допускав якогось сумніву, що це може бути неправдою. Якесь святе внутрішнє переконанє диктувало, що инакше не могло і не може бути.

-Національна Рада назначила диктатора, начальним вождом назначений ген. чет. Греків, другий і третій корпус рушили до протинаступу, заняли Ягольницю, Чортків, поблизавч на голову Поляків. З Чорткові попала в наші руки велика добичка. Наші війська скерени маршами посувають ся вперед. -

Значить приказ вперед. І горячково з нетерпеливостю ожидаю цього приказу для нас. Стрільці тишили ся, як діти. Розділено набої, повалихано лентя до скорострїлів, батерії дістали більшу скількість стріловини.

В приготуванню надходив день 9. червня. Всі вже знали, що того дня ледви сонце підніметь ся, ми вирушам на зустріч ворогови. Сотня за сотнею, батерія за батерією в порядку передвоенної дисципліни машерували на північ. Вірити ся прямо не хотїло, що це є то саме військо, котре кілька днів тому відступало перед тимсамим ворогом.

Був чудовий ранок. Сонце ледви підняло ся озолочуючи своїми рожевими лучами землю. В воздуху розносив ся запах польових квіток та доспівачого збіжа. Десь високо в синїх престолах небес співали жайворонки, відмовляю-

чи свої ранішню молитву. В кущах заходив ся соловій оснівувачи своїм любов. Вухо тихо немов у святині. Ні один листок, ні одна травинка не ворохнула ся. Природа дивувалась на вид цих струнких рядів військ що з піснями на устах спінали визволяти свій рідний край. А так безмірна відвага та посвята відбивалась на їх лицях, що на вид їх цей сам проклятий Лях з остраху бубки стрепекує ся. Коні весело перскали міздрями вісуючи щасливу дорогу. Кушавчі ся з блиску сскаці холодні дула гарнат, своїм поважним гурхотом немов накликували не забувати на серйозність хвили. Боками дороги хвазо сніжила поодинокі вперед кіннота.

Лучби з ворогом це не було. Група ціла одержала приказ досягнути поки що район сіл Личківці - Матвіївка - Самслуськівці. Люди по селах інформували нас, що Поляків туть це зовсім не було, та навіть не можуть напевно сказати, де знаходять ся їх більша сила. По думокі стежі заходять до сіл, однак пограбивши вертають назад. В Матвіївці задержала ся ціла група, слідуючи дальшого приказу вже цілком ввечір нашіл приказ для групи машерувати до Коничинець, де має взяти в свій стан розбіжки У. бригади переймаючи її назву та відлігає команді І. корпусу.

Так виглядала наша ситуація в той час, коли використовуючи зближення большевиків, їх успіхи над армією Петлюри і наше скрутне становище, стали наступати на нас з заходу і півночі Поляки а з полудня Румуни. Дня 24. мая напали Румуни на Похуття, заняли його аж майже по Станіславів і вся галицька військова сила стала збивати ся в кут між Дністром а Збручем. Такто відплачували ся нам „вороги большевиків“ за те, що ми спинили бод побідний похід, та не допустили до сполуки з червоною в той час Мадярщиною, захищаючи рівночасно наш край перед большевицькою руїною.

*Шевченко: Розривта могла.
Світе тихий, краю мильий,
Моя Україно!
За що тебе сплюндрували,
За що, мамо, гикеш?....*

Запитала мати сина.

Запитала мати сина:

Деж та твоя шабелка ?...

Моя шабля в чистім полі

Закопав ї на роздогі,

Закопав ї під явором

Перед вражим лядьким зором.

Час вже, сину, ї добути,

Бо вкруги вже кровць чути.

Бо кров чути і проклони

Тай тяжкі - болючі стони.

Бренькля нею, не по лаві,

Щоб зачули аж в Варшаві.

Добре мамо, добре леле !

Кров доріжку мою встеле....

Піду хлопців я окликати,

Бо не сила довше ждати

Тай локати з горя руки

Ї гнути слику все під буки....

Запитала мати сина:

Чи це добра шабелка ?

Добра, мамо, ще не ржава

Тільки доля не ласкава....

Вайка, сину! Ще хвилинка,

Вийде сонце, стане днина.....

Як на сонці шабля блисне,

Жах Ляхів за серце стисне.

Як ті сови подтікають,

- Ясні лучі їх злякають -

Ї буде вічна ясна днина....

Звеселіє Україна.

Амврозій Бурлай.

Пор. Нахман Г-р.

Лередісторія і історія жидівського пробое- вого Куріня І. корпусу. У.Г.А.

З а к і н ч е н я .

Дня 14.VII.1919 р. приказом комди І. корпусу, жидівський пробоевий ку-
рінь вістав часово приділений ХХІ. бригаді, яка стояла тоді на півночі,
на головнім шляху, що веде з Тернопоя до Підволочиськ у завзятій борні
з Ляхами, які намагалися бригаду оточити та унеможливити її відворот.
Недовго потім пор. Ляйнберг, заармований бригадою з причини критичного
боевого положення, прибув поспішним походом з жид. проб. куринем і цілим
його складом з Остапного до Ходачкова малого а звідси до села Колоді-

Завк і на приказ ХХІ бригади обсадив дотеперішній екопонуваний боєвий простір між дорогою Тернопіль Підволочиська а селом Колодіївкою, та також і те село, ослонючк з півночі і заходу відворот бригади в напрямі міста Скалата. Сю зміну на фронті замітили Поляки і тому пробували завзятки наступами за всяку ціну зробити тут пролім, щоб опісля несподівано, обсадивши лінію ріки Збруча, відтяти відверот за Збруч. Ця думка хитрого Ляха на випадок удачі булаби загладом цілої галицької армії, прагнелюства і наших дорогих мрій... Однак пробоевий курінь, під особнотев командою пор. Ляйнберга, не лише з бадьорістю гідною всякої похвали знівечив польські пляни розбиваючи значні ляхські сили, але також завдав їм болючі втрати. Після одержаного приказу обсадив відтак район м. Скалата, до перевіз, обсадивши вперед серед побідних стежаних боїв простір між селом Медницею а Старим-Скалатом, ослонючк отонм відворот ХХІ бригади. Коли під загальним напором верога і ІХ бригада на ліво від с. Медниці почала хитати ся та відступати в напрямі Збруча, пробоевий курінь, котрий лишав ся все як задна ослона, обсадив 15. VII. 1919 о 3. год. в ранді м. Скалат. Того самого дня о 7. год. вечером дістав проб. курінь від команди приказ відступити ускльним походом через Геродницю і Остапе в район Вікна, та добре там забезпечити ся. Прибувши а цю горбковату околицю о 2. год. в ночі, зарядив пор. Ляйнберг сейчас обсадити залізничу станцію Грималів та край ліса на південь від міста. Сі природні оборонні позиції держав курінь до 10. год. перад полуднем 16. VII. 1919 а опісля по одержанні приказу дальшого відвороту відступив із агаданих місць і обсадив район м. Товстого. При тім, як задна ослона, хусів вести бої зі стежами тих ляхських мас, які зійшли ся вже на малім просторі, щоб завдати вильовлії українській армії посл. дний рішачий удар. В той час комди ХХІ. і ІХ бригади злучивши ся разом почали гуртувати коло себе розбитки, що відлучили ся підчас гураганного гарматнього ляхького огня, та приготовляти ся до остаточного переходу ночі через Збруч. Позаяк Ляхи старали ся з полуднево захід. сторони, себто від Коничинець і Гусятина, спаралізувати плян нашого командування і то криловими сильними наступами те нечаянкими нападками їх численної кінноти безчастанно атакували, сдержав пробоевий курінь від своєї бригади полишити район Товстого та негайно обсадити район Трибуховець і всіма силами дер-

хати цю позицію, щоби тим забезпечити відворот наших військ із заходу і Півдня. Пор. Ляйнберг, загрожений сильно Ляхами на теперішній позиції, рішив лишити сильну охорону на цьому місці а то із 4 скорострілів, а сам з піхотою і рештою скорострілів удав ся о 10 год. вночі 16.VII.1919 на призначений терен і обсадив Трибухівці з півночі і заходу. По одержанню телефонату з комди XXI.бригади вже з лівого берега Збруча, що XXI. і IX. бригада в повнім стані з обозами і артилерією перейшли через Збруч, зарядив стягнути скоростріли з району Товстого. Се виконано в час позаяк курінь вже зістав повідомлений своїми стежами 17.VII. о год. 6. рано що польські відділи наступають по дорозі що веде з Трибуховоць до Гусятини і старають ся опанувати одинокий перехід для наших військ що відступали за Збруч. Пор. Ляйнберг сейчас обсадив шлях Гусятин - Трибухівці а рівночасно зарядив обсадження мостового причілка в Трибухівцях. Цю послідню позицію заняв і обсадив пор. Мазяр зі своєю 4. сотнею і 2 скорострілами. Незадовго потім почали Ляхи наступати на причілок і пор. Мазяр, мимо героїської оборони перед хмарою наступаючого ворога та мимо зусиль цофнути ся до свого куріня, потрапав зі своєю сотнею в дяцький полон.

Так то Жидівський пробоевий курінь героїським поведенням і умілим кермуванням свого команданта забезпечував відворот XXI. і XI. бригади, котрі не зазнали через те найменшої шкоди ні в людях ні у воєнній матеріалі.

Дня 17.VII 1919 о 2. год. по полуд. дістала команда пробоевого куріня у відповідь на переслані комді XXI. бригаді боеві звіти, приказ негайно відступити за Збруч і знищити за собою міст. По сповненню приказу получив ся вкінці пробоевий курінь з XXI. бригадою, котрій мав від сеї пори служити як ослона правого крила. Воєним походом дійшов курінь до м. Смотрича, відси в район Дунайців, де перший раз мусів спинити ся загрожений більшовиками. На перші ворожі гарматні стріли перейшов курінь з бічної основи правого крила на передню ослону і опісля по докладних ревідах обсадив оборонну лінію, що сягала від північ. заход. села Чанкова до с. Застава та до горбків на північ. сході. Це було 24.VII.1919.р. Під час нічних нападів побив пробоевий курінь сильні більшовицькі застави та взяв полонених. Більшовики затривожені живою діяльністю противника стали слідуєчого дня, це є 26.VII. відступати. Команда XXI. бригад, запримітивши це, приказала про-

босовому курієви ослонувати дальше праве крило та наказала енергічно переслідувати ворога. В сій погоні досягнула міста Ссодкізці, Зінків та вкінці Зі.УІІ. район м. Михальполя, яке було ще в руках сильної задної ес-тони большевиків. По кількох успішних перестрілках стеж ударив жид. проб. курінь З.УІІІ. на м. Михальпіль, здобув його і взяв майже цілу большевицьку залозу в полон. В наслідок цього успішного діла відпечала у здобутім місці команда ХХІ. бригади через 2 дні а з нею і жид. проб. курінь.

Дня 6.УІІІ. 1919 почала ХХІ. бригада дальший похід на північ і обсадила село Богданівці. Жид. проб. курінь йшов знова як права ослона. Дізнавши ся, що большевики укріпили ся на півн. сході м. Межбожа, звернули сейчас на схід і обсадили без ніякої перешкоди села Голосково і Копачівка. Тут жид. проб. курінь помагав знов в успішних босвих операціях. Большевики сильно ослаблені босми, відступили 10.УІІІ в панічнім страху з дотеперішних позицій, поспішаючи на півн. захід. до м. Староконстантинова. В погоні за зс-рогом військами ХХІ. бригади і жид. проб. курінь спинив ся аж в с. Верхівцях недалеко Проскурова. В тім постов команд. жид. проб. куріня дістав приказ від команди І. корпусу відійти сейчас до Луки Варської де був осідок команди І. корпусу У.Г.А. Стало ся це тому, що жид. проб. курінь відзначив ся у всіх босх і мав значні страти в людях та тому, що був приділений ХХІ. бригаді лише часово, на найкритичніші хвили. Тут він був охороною штабу і команди І. корпусу У.Г.А.

Невдовзі потім перейшов проб. курінь з командою І. корпусу до Браїлова, відтак до Винниці, де повинн службу при команді та мав охорону міста. По великих побідах наших військ під Каминівкою і Бердичевом, та по здобу-тю цих міст, перейшов проб. курінь з командою І. корпусу прямо до Бердичева, де повинн дальше ту саму службу. Коли здобуто Ковятин і Фастів, перейшла команда І. корпусу а з нею і проб. курінь 28.УІІІ до м. Фастова. Тут знов при-ділене жид. проб. курінь тактично до VI. бригади, з котрою брав участь при загальнім наступі на Київ, та як передня сторожа бригади, дійшов одним з перших до передмістя Києва, себто на залізничу станцію Святошин, яку сей-час обсадив і держав аж до відвороту Гал. Армії з Києва. Після свого від-ступу зі Святошина забезпечував проб. курінь відворот VI. бригади за ріку Ірпень. Злучивши ся за Ірпенем з VI. бригадою відступав з нею на Фастів Попельну, Ковятин, аж до Бердичева. Тут після приказу команди І. корпусу

відійшов із VI бригади назад до корпусу, що стояв в Бердичеві.

В Бердичеві зеднав собі своїм поведенням в службі і гуманністю довір'я всегo населення, так що командант куріня пор. Ляйнберг дістав від міської горожанської управи повновасть перевести мобілізацію жидівської молодіж. Комда I. корпусу дозволила на це а рівночасно дала йому час на відпочинок і переформування. Завдяки цим обставинам доповнив ся курінь через добір добровольців Жидів і Українців. При відвороті з Бердичева в жовтні 1919. року перейшов курінь з корпусом до Козятина.

Та немилосердний ангел смерті сильний і поворотний тиф став сердито нищити ряди тих ідеалістів за кражу долю і волю своїх батьків до стогнали так під ляхцьким, як і під московським ярмом та за долю і свободу Жидівського і Українського народа. Жива смерти були богаті. Дві третини жид. проб. куріня, дві третини синів того гнобленого народа, який вкінці гнобителі 24. IV. 1920. р. в Санкт-Ремо признали свободним, відійшли з честю хвахою і добрим іменем в країну де незнана, ні ненависть, ні зависть ні злоба і.....хай земля їм буде пером ! Лише мала горстка із сего куріня горстка вірних українських синів борців З.О.У.Н.Р. прийшла до Нам. Комди У.Г.А. до Винниці. Там повинна вона якийсь час службу в місті. Коли тут єї ряди ще більше змаліли, була Н.К.Г.А. спонукана розв'язати цей курінь і поспраділювати його членів до других частин.

Такто жид. проб. курінь освятив своїми могилами по Наддністрянщині і Наддніпрянщині союз жидівського і українського народа, союз тих двох народів, яких спільний гнет і спільна кривда кинули в обійми при будові независної, самостійної, вільної, демократичної держави - дорогої України /Конець/

Для докладнішого пояснення, Передісторії жидівського проб. куріня" надіслав пор. П. Возк ось таке:

Підчас першого відвороту Укр. Гал. Армії, коли то наш фронт був вже під Тернополем, вислала мене О.В.К. Тернопіль на брідський відтинок організувати там групу. Супроти комди I. Гал. Корпусу і тернопільської залоги виступала моя група під назвою: Група пор. Возка. Саме теж, коли моя група боролася з польською жінницею між Білим - Камінем а Збаражем, заняли Поляки Тернопіль і Вірки-Великі та відтяли нам відворот, перериваючи і рівночасно нам зв'язок з Гал. Армією. Моя група мусіла перейти за Збруч. Це було

десь коло 6. червня. Там піддала ся в розпорядимість придніпрянської Дієвої Армії, яка 2. червня, проломивши большевицький фронт під Орхівцем, пігнала ся за ними в напрямку Кременця і Проскурова. Мене з моєю здесяткованою групою оставлено в Волочиськ зде я обняв команду міста та держав з своєю групою фронт на Збручі, спалив деревляний міст на ріці, сторожив та зробив приготування до евентуального знищення залізничного моста.

Тимчасом доносили нам наві конфіденти, що Поляки втікають. Це Гал. Армія стиснена в клин між Збруч і Дністер кинула ся в протинаступ на Поляків. З другого боку знов, большевики окрилюючи ліве крило придніпрянської армії, наближали ся до Волочиськ. Супроти того мусіла моя група покинути Волочиська і подала ся на Скалат, 14. червня. У Скалаті ми довідали ся, що наші війська відбили Тернопіль. Ми завернули туди Там вже застали команду І. Гал. Корпуса моя група, котра як згадано творила ся в поспіху під самим польським фронтом, розбита та здесяткована Поляками, не була під той час боєздатна. І тому команда Корпуса рішила єї переорганізувати та доповнити. Якраз тоді стало голосити ся до українських частин багато Жидів інтелігентів, що надали пімстою до Ляхів за їх нелюдські зуманія та мабуть і з приводу того, що наочно переконали ся та відчули на своїй шкурі різницю між невідомою їм дотепер польською владою та бунною 8. місячною українською передтими. Корпусний адютант, сот. Гватевич, поручив мені, як командантові групи, заняти ся з пор. Ляйнбергом зорганізуванням жидівської частини в рамках моєї групи. Щобі однак не творити осібної адміністративної одиниці, вирішено перевести організацію цю в стані моєї групи, що мала уовні, вози, муфіцієв, зброю і кілька десятків мужів та околє 10. старшин Українців. І дійсно в протягу кількох днів зголосило ся тільки старшина Жидів, що команда І. Гал. Корпуса передала команду бунної моєї частини пор. Ляйнбергові, а мене призначила його помічником. Ся частиня дістала тепер назву, Жидівськхй пробоевий курієв* І. Гал. Корпуса. Старшинський збір цієї групи складав ся в більшій мірі із старшин Жидів. З мужів зголосило ся мало. Зате зголосило ся багато добровольців Українців, які по відвороті Ляхів стали - прямо масово напливати до війська.

В цілї спокійного закінчення виходу у жидівськхй проб. курієв перенесено його до Остаїя, бо заносило ся вже на другий відворот нашої армії.

До жид. проб. курія приділювано цей тут також і Українців старши і так пор. Лацукевича, якому передано команду одної з сотень а команду ще одної сотні вів вже передтии чет. Доманицький. Комда I. корпусу сприяла цій організації всіма способами. Тимчасом наш відворот на фронті вже почався, а до би згаданий курінь міг спокійно і далі вишколювати ся, оставлено його цей тепер в сулокою. Він робив дійсно дуже пильно боеві вправи, однак про його боеву справність в будуччині, не могу нічого ближого подати, бо 11. липня перенесено мене з цього курія до XXI. бригади до Збаража.

З минулого та ще й сучасного.

Я Придніпрянець. Політикою не займаю ся - цур там з нею, хай собі інші політикують. Однак коли бачу відношення Придніпрянців до Галичан і на відворот, то біль серце мені стискає. Я стаю мов камінний а опам'ятавшись сам собі завдаю питання: „І деки того буде, де взяв ся той сепаратизм хто його витворив? Чому то давніше, як з одного так і з другого боку, ніхто нічого про нього не знав? Адже є свідки правди. Чому вони мовчать? Чому не виведуть сю заїдню на чисту воду?“

Отсі всі питання стоять іноді цілими днями в моїй голові. Чим більше про них думаю, тим більше не розумію. Все так сплутане, що мені більш нічого не остаєть ся сказати, як оповісти те, що бачив власними очима, опи-

сати ментя які викликували в мене сльози радості. Та цього було менше чим душевних болів, які мені прийшло ся переносити, коли я мав нещастя побувати в 3. жєлізній стріх. дивізії, де були Придніпрянці і Галичани. Признаю ся, що мені й досі стає немилко, коли в моїй гомові почнуть проносити ся ті дивацтва про, які я не хочу і говорити. Хай кажуть і відповідають ті, що довели до такого стану і були близькими свідками тих ментів в яких якраз заводила ся ця опінія. Я скажу лиш про те, що з моєї памяти вижене тільки смерть.

Се було в 1919 році у вишняцькім повіті. Я як Українець підчас большевиків уважав своїм обовязком бродити по ріжних селах і освідомлювати селянство. Нас було таких чимале. Большевики побачивши на кождім місці „зраду“ селян, почали нас так переслідувати, що далі не тільки неможливо було працювати, але навіть пройти вулицю. По ріжних садках, клунях, проваллях ховали ся і радували ся, що йде Українська Галицька Армія. Але се були чутки. Одного вечера я із безпеки перебування довше на одному місці та таки і з доручення мандрував з м. Вєзина до с. Махнівки. Наближаючи ся до села, я почув спів. Під вербами на степку кедалеко річки співахи хлопці і дівчата. Почувши спів і мотив, я завмер, бо не хотів вірити що ця глуха Махнівка могла так чекати галицького війська. Вони вчули, що йде галицька армія і зложили пісню:

Ідуть до нас Галичани,
Недалеко вже в Мовчанах,
А кінець їх коло броду
Так богато є народу і. т. д.

Я стояв, а далі жинув ся і побіг до цієї молоді. Летів і дивне чувство-я хотів їх всіх цілувати. Але зближившись я стрів кілька пар гостро направлених на мене очей, в яких я ясно прочитав: „Хто ти, чому перебив нам нашу радість?“ Стояли всі і питали мене очима. За яку хвилю справа була вияснена і пісня полила ся далше.

Співали. До нас біг якийсь хлопчина задихавши ся і ледви промовив, що в село приїхали большевики. За хвилю на степу не стало нікого. Якийсь парубок забрав мене до себе – кажу забрав – бо дійсно так було. Він майже влхнув мене через діру в клунь, а сам пішов на подвір'я, на якому були

Большевики. Вони трохи постояли і пішли геть а за кілька хвиль відчинила ся брама. Хоч було темно, я побачив, що мені несуть вечеру. За пів години сиділо коло мене зі два десятки людей, які більш нічого не хотіли знати, тільки о тім, чи каже Правительство злучило галицьку землю з нашою. Я дивувався, звідки у них ця свідомість, але показало ся, що у них по клунях відбувають ся чудові виклади на національну тему. Хтож читає? „Тут знаєте в селі Людовці був.“... почала одна, але її зараз, як видно, хтось штовхнув і она не доповідши замовкла. Я побачив, що мені не дуже вірять і зараз почав робити виклад на ту саму тему. Почали пісні співати і мої слухачі розійшли ся. Я остав ся в клуні і заснув.

Нараз почав хтось сіпати мене і розбудивши промовив радісно: „Вставайте! Вставайте! В селі наші“... „Хто наші?“ „Галичани“ - крикнув вже в дверех і побіг. Стихло. Жіночий голос цілком розбудив мене. Я вийшов на подвір'я. Люди виносили з хатів хліб, молоко, яйця, цибулю, сіль, а навіть і самогонку, якою частували стрільців, що посідали відпочивати на степочку, що недалеко воріт. Проходили комди. Тягнули ся довгі валки. Я почав стежити за кожним рухом селян і з кожною хвилиною переконувався, що настрої тих селян і відношення до сього рідного війська найкраще. Прошло два куріні і пішли на село Пултівці. Проходила артилерія. Я рішив ся мандрувати з нею, аби побачити і дальше відношення і настрої селян. З Літинського шляху тягнуло ся військо. В районі Жмеринка - Браїлів лунали гармати. Доносило ся тарахкання скорострілів. Село Пултівці було недалеко. За пів години були ми в ньому. Коли зайшов в село, представила ся моїм очам ось така картина. Селяни Українці приймали з найцирїйшим серцем братів Галичан, але тутже таки крутили ся місцеві Поляки і вели страшну агітацію в користь большевиків. Я як цивільний, одягнутий в опанчу, бриль і постели підійшов до невеличкої групи, яка зібрала ся недалеко церкви на степку і в чімось живо розмавляла. Наближивши ся до них, я почув, що один з них, як потім показало ся Поляк, дав гостру балачку проти Галичан, називаючи їх австрійцями, які прийшли дусити робочу селянську - большевицьку владу. На цім його балачка і скінчила ся. Селяни тутже ухвалили його арештувати. Виказало ся, що цей Поляк дійсно большевик, ба навіть служив короткий час у Винниці в чрезвычайці і замордував скілька чоловік. Свідки виступили на-

очно. Я лишив віче і вернув ся знов до Махнівки. Селяни святкували. Пан-отець вже служив молебінь і вкінці молив ся за здоровля п. Диктатора Петрушевича і п. Гол. От. Патлюру. Я не памин себе коли він підняв руки і в весь голос молив ся за взаїмне братерство. Закінчуючи звернув ся до всіх присутніх з хорощенькою промовою, в якій висловлював радість і біль Отсі яні брати - казав він - лишили свої рідні хати на руйнування відвічним ворогам Полякам і хоч самі знесилені прийшли ратувати нас. Помоліть ся за упавших борців - і опісля тужно - тужно завів „Вічная память“. Всі впади на коліна і його старечий голос дріхав а все-все, що було в церкві, плакало Я і двох старшин вразом були запрошені пан-отцем до него. Зі звязку донесли, що Жмерника і Браїлів взяті. Я лишив їх і пішов в село Людвківку а відтак до Браїлова. Всюди братерська стріча, всюди радість... Отсе мов вракіня, якого ніколи не втнуть ріжні партійні незгоди.

Отсе все мучить мене, бо вертаючы в маю місяци 1920 р. з большевицького митарства, смутний після перенесення голодної кари, я думав, що я втолпюсь в тих самих насолодах радості. Але дійшовши до Винниці і побачивши відношення Придніпрянців, які в товаристві з Поляками на кождім кроці ігнорували Галичан - і всюди всюди слово „зрада“ разило мене мов грім. Безпритомний голодний бродив я вулицями Винниці. Мов тінь бліда просунулась коло мене висока згорблена постать пор. фланта.

Війбрате, ледви протягнув я. Він обернув ся. Звідки... що з вами? здивовано запитав він - і почав мене оглядати. Я щось казав... Ви їсте хочете? Так кивнув я. Отож поспішайте - почав радити він мекі - поспішайте до стрілецької харчівні Штабу Охер. Фохов. Отамана і там запитайте вартового старшину. Ми розійшли ся. Я плугарчи ногами пішов по вказівкам, але там вже було по обіді. Розчарований невдачею, вийшов я на вулицю і сам не знав куди іти. Мою увагу звернув невеличкий гурток арештованих, яких вели Поляки: се були Галичане. Їх вели, як я потім довідав ся, в „Інфібро“ /Винницька філія інформ. бюро корпусу військ. жандармерії/. Що зі мною творило ся я не знав, одно лиш знав, що заштов на Бульвар присів на лавці і плакав.

„ Чого ви плачете? “ - почув я від добре одягнутого чоловіка. Я встав, хотів іти, але незнакомий затримав мене. Ми розговорили ся. Показало ся, що був старшої класи урядовець мін. стерства Іспов. За пів години ми сиділи

в одній каварні, але їсти мені чомусь не хотілось. За що? І куди їх пове-
ли?.... стояло в моїй голові. І це значить вони на рідній землі... Я ледви
випив чашку кави і хотів іти, як мій добродій запропонував мені протекцію
на службу у військове міністерство. Я подякував і одержавши від него 500
грив. пішов у міністерство. Сказали бути завтра. Маючи на увазі арестованих
я потрапився у лев. міліцію з думкою, що дістану там бодай які інформації
відносно арестованих Галичан. Ті нічого мені там не вдалося вивідати.
Мене прийняли за Галичанина і ставилися ворожо. Виходячи з будинку я по-
чув оклик: «Гей, Галичанин!» Я обернувся і побачив, що молодий хлопець йшов
до міліціонера який його кликав, та був також Галичанин, що служив в мілі-
ції. Я почекав, поки щось йому не сказав і підійшов до цього Галичанина.
Почав розпитувати, як до него відносять ся і чи приводять арестованих Га-
личан в міліцію. «Сиди рідко приводять - почав він - але в Інфібро, там
повно наших. Позавчера навіть трох розстріляно! Я не хотів вірити і похи-
пив балачку. На другий день рано, читаючи часопис Шлях, я остовпів. Там
открито і злісно агітували проти Галичан. Пумнав ся, що зі злости я ров-
зірвав і кинув та пішов в міністерство. Прийшовши туди, я не стрів ніяких
перешкод до вступу в цю установу. За хвилину мав честь бути в великій гар-
ній салі, де побачив цілі ряди столиків, за якими сиділи дівчата і як бу-
до видно, немалчи що робити малювали на стілах коняки. Коло одного столи-
ка стояв молодий, років 19 - 20 у звичайній російського крою блязці під-
перезаний кацапським пояском. Мені показаво директора канцелярії військового
міністерства, якому я представив ся і дав «протекцію». Хоч правда вона була
адресована до пана міністра, та він прочитав і показуючи мені на один із
столиків, запропонував написати прохання. Я підійшов до столика, а дівчина,
що за ним сиділа, дала мені аркуш паперу. Коли я написав, то она звертаю-
чи ся до мене, проговорила: «Ви добродію повинні приложити посвідчене о
благонадійности і о том що Ви не Галичанин.» Я щось хотів казати, але не
міг. В моїй голові більш нічого не було, тільки: «Ти мені кажеш за посвід-
чення о благонадійности? Ти, яка служила в большевицькім комісаріяті, вер-
дувала Українцями, одержувала купи совітських грошей та й тут сидиш на ти-
сячах? Без язика! Ти будеш мене питати, чи я Галичанин?....»

Льсть охопила мене, я захопив написане прохання, розірвав, кинув в куток і

вийшов. Аж за дверима донесло ся до мене: "Се мабуть помішаний."

Вийшов на вулицю. Немаючи притулку, поступив в армію. А тут ?... Пекло, за-
Удня, ненависть, нещирість, зависть... Отце картина відношень Придніпрянців
до Галичан і на відворот. І хто це зробив ? Так воно не так було, ба це на-
віть і тоді відносив ся нарід до Галичан, як до найлюдськійшого і найідей-
нійшого жовніра зі всіх, до за час цієї великої війни гостили в нього. Від-
носив ся як до брата, щирого брата та цинив вище від всіх других, ба... на-
віть від своїх.

Відступали. Я рішив зтікати як найскорше за кордон.

Грейнюк - Кравце.

Шевченко: Молитва.

*А всім нам в купі на землі
Єдиномисліє подай;
І братолюбіє пошли!*

Зимом 1919-20. р.

В половині жовтня 1919. р. переходив II. корпус У. Г. А. з більшевицького
на денікінівський фронт. Курінь 2, полк 13, львівської VII. бригади був під
Чудновом напроти більшевиків і держав фронт від Положного аж до Пятюк.
Дня 16. X. прийшов приказ завагонувати ся і їхати до Винниці. До Винниці
прибули ми 24. X. де вже була ціла бригада. Того самого дня відїхав курінь
автомоторною залізницею до Воронович. Звідси відїхав до Немірова, де пе-
реночував а другого дня рано пішов через Чуків під місто Брацлав. Тут
вів ся вже бій з Денікінцями, котрі старали ся перейти ріку Бог. Один з ку-
рнів VII. бригади впер вже був раз Денікінців з міста, одкак перед пере-
важаючими силами мусів відступити назад за ріку. Кілька разів наступали
наші частини на Брацлав і вкінці його здобули протаняючи їх. Частини на-
ші були перемучені боями з більшевиками, обдерті, голодні і босі, але ми
того гнали Денікінців, хотяй ці ставили всюди завзятий опір. З нашої сто-

рени були досить поважні страти і так під Брацлавом згинув разом з кількома стрільцями чет. Манюх. Ранених було кільканадцять старшин і підстаршин. Пригадує собі, якраз перед смертю, службовий листок чет. Манюха, де він просив команду о пару біля, бо ходить вже кілька тижнів без сорочки. Передтим був два рази ранений в борбі з Поляками. Був це один з найвідважніших і найкращих старшин полка. Зачала ся слота. Лежимо в бохоті перед Брацлавом. Денікінці острілюють нас з тяжких гармат. Перемучене стрілецтво надлюдськими зусиллями старається тримати фронт. Тиф забирає щораз більше жертв. Богато хорих старшин і стрільців відходить до шпиталю. Ряди віднуть з кожним днем. Дороги так розмокли, що і відворот бувби неможливий. Лишалось хіба піддати ся на лаоку і неласку ворога. Підмоги жадної нема. Новобранці з Придніпрянців, котрих злучено до наших частин, розбігли ся майже всі домів. Остали ся самі Галичани. Начальна команда бачучи це невідрадне подожження У.Г.А. починає переговорювати з Денікінцями. На фронті вже 2. падоляста припинено бої. Дня 6. XI. приходять вістка, що наша делегація підписала договір з російськими добровольцями, який відносив ся до військових справ. Незадовго дістаємо вістку, що арештовано ген. Тарнавського і його штаб, а на його місце став вождом ген. Микитка. Дня 17. XI. довідали ся вже ми о змісті протоколу і о услів'ях, на яких У.Г.А. погодилась з Денікінцями. Як це прийняв загал старшин, нехай свідчить отсей факт. По проголошенню висліді переговорів частинам, скликав заступник команди подка сот. Р - ний старшин зі всіх курінів і підвідділів і представив цілу справу на збірці. Більшість старшин була за тим, щоб розійти ся по широкій Україні і робити повстання проти Денікінців. Деякі радили втікати до Румунії. А що буде з нашими хорими стрільцями і тими що це разом нами є? Кому лишимо їх, і ціле майно? - питали деякі. Кінець кінцем рішено для збереження цілости армії слухати приказів вищої команди.

В кілька днів по згоді з добровольцями дістав курінь приказ відійти до Сокильця і там виставити крайні сторожі. В Сокильці почав тиф валити покотом майже всіх. Зі старшин захорів я і чегар Кордуба. Шпиталі були переповнені. Ліків майже не було. Лікарі таксамо заражували ся одним за одним.

Мимо надлюдських зусиль не було можна ніче зарадити. Найблизший шпиталь був в Немирові, де стояла годі команда бригади і корпусу. Всюди було переповнено. Полкова кімната хорих була в Бушівці, сім верстов від Сокильця. В Бу-

кількох денно, але не нарікали а помагали і обходили коні і обози. Завначу, це волюсть Чуків і Немирів. це ті волюсти, що в 1918. р. виривали Поляків - легіонерів Ді Мусніцжого. Всі майже були узброєні й мали свої ско-ростріли. Они тримали добровільно хорих на тиф по хатах і ходили коло них, як коло своїх дітей, хоч самі від них самі вар жували ся. Могли они, коли ми були безсильні, нас всіх вистріляти таки нашими крісами. Однак Галичани потрапили зеднати собі своїм поведенням їхню симпатію і зрозуміння, за що вони борять ся. Здавало ся, що всі туть вигинемо. Деякі стрільці і підстарини, бачучи загубіль, починають втікати, зобраючи ся в більші гуртки. Втікає полкова жандармерія, забираючи кілька возів з кіньми. Втікають в Галичину майже щодня по кількох. Богато тих дезертирів вигинуло від банд, особливо близько Камянця Подільського. Нема кого вислати до служок, а команда бригади телефонує щодня по людей до шпиталів на санітарів.

Петлюрівці закидають нам зраду. Ось як то та зрада виглядала.

Деніміці залишили нас на місци і відпомагали, але і они богато не мали. Тиф почав розкладати їх армію а большевики напикрали щораз більше з півночі. Ціла добровольча армія подає ся на полудне. І наш корпус дістає приказ посувати ся за нею в околицю Балти - Вернаді - Ольгополя. Дня 29. грудня відходить наша бригада через Брацлав до Тульчина. Курінь - слабі і вшодоровці - ідуть на підводах.

На дворі мороз і зимно. Дує зимний вітер. Хоре стрілецтво майже все босе і без плаців. Ноги пообвивані у них шматами. Декотрі повідморозували собі ноги, а декотрі і цілком замерзли. Полкова команда устроїла в Тульчині кілька кімнат для хорих в палаті Цеточького і шпиталь в міській больниці. Я приїхав також до Тульчина вже третій раз хорий, та тим разом на сильний тиф. Лікарі, котрі ще лишили ся здорові, валили ся прямо з ніг, бо не могли дати собі ради. Я лежав на цивільній квартирі. В тім домі мешкав лікар С. котрий до мене заходив. Пригадаю собі ще раз в горячці в 2. год. в ночі зайшов я до него та просив його, щоб прийняв мене до себе на квартиру, мотивуючи це тим, що большевики хотять мене убити. Надходили Різдвяні свята. Мій сильний організм переміг хворобу і я почав підносити ся. На Святий-вечір підвів ся і при помочи ердманса пішов до чет. В -ича, котрий був командом кімнати хорих і там відсвяткували ми Різдво. Тяжкі та невеселі були ці свята.

та і може найсумніші в житті. Надійшов Святий Вечір. Нас кільки засіде до стола. З суєдних кімнат чути воїни хорих. Кождий з нас похилив голову задумав ся. Лікув думками до рідного краю до родини. Долітали звуки коляди „Вар предвічний“. Це виздоровці співали. Майже всі підвідділи удержували ся з цукру який міняло ся за харчі; та і цього не ставало. З початком січня відходить полк і мій курінь до Капустяна. В Капустянах запала на тиф де реєта старшия і так сот. Мар, пор. Гринишина, чет. Брінг, пор. Тофан, пор. Ілбінка і богато інших. З них померли чет. Брінг і чет. Гринишина, мій адътант. На похорон пор. Гринишина зішло ся богато цивільних людей. Надгробку бесіду нав чет. Микелита, починаючи єї від слів „Візьми мати піску жменю песку його на каменю, як той пісок мамо зіде, тоді твій син з війни приде“. Тою тремкою зворушив так людей, до майже всі плакали. З Капустяна перевезли хорих полка через Ободівку до Ольгополя, де вже перейшла ціла бригада. Там уряджено шпиталі. Мій курінь заквартировано в Деміваці. Поволи почали стрільці підносити ся з хороби. Виздоровці почали при помочі цивільного населення, котре нами дуже піклувало ся, дораз більше приходити до себе. Тут зістали ми аж до весни до влуги з большевиками.

Населення так полюбило Галичан, до навіть не хотіло пустити куріня на фронт. - „Не йдіть до большевиків, ми вас самі будемо удержувати“ говорили. В селі уряджено заходом наших старшия і стрільців кілька театральних вистав. Дотім призначено на виздоровців і само село дало з устроеної вистави весь дохід на наших стрільців. Так, помімо різних агітаторів, котрі підбурювали населення проти Галичан, пізнало оно і оцінило героїські змагання У. Р. А. в борбі за самостійність України і відносило ся до нас, як до своїх рідних братів.

Сеп. В. Ч. ній.

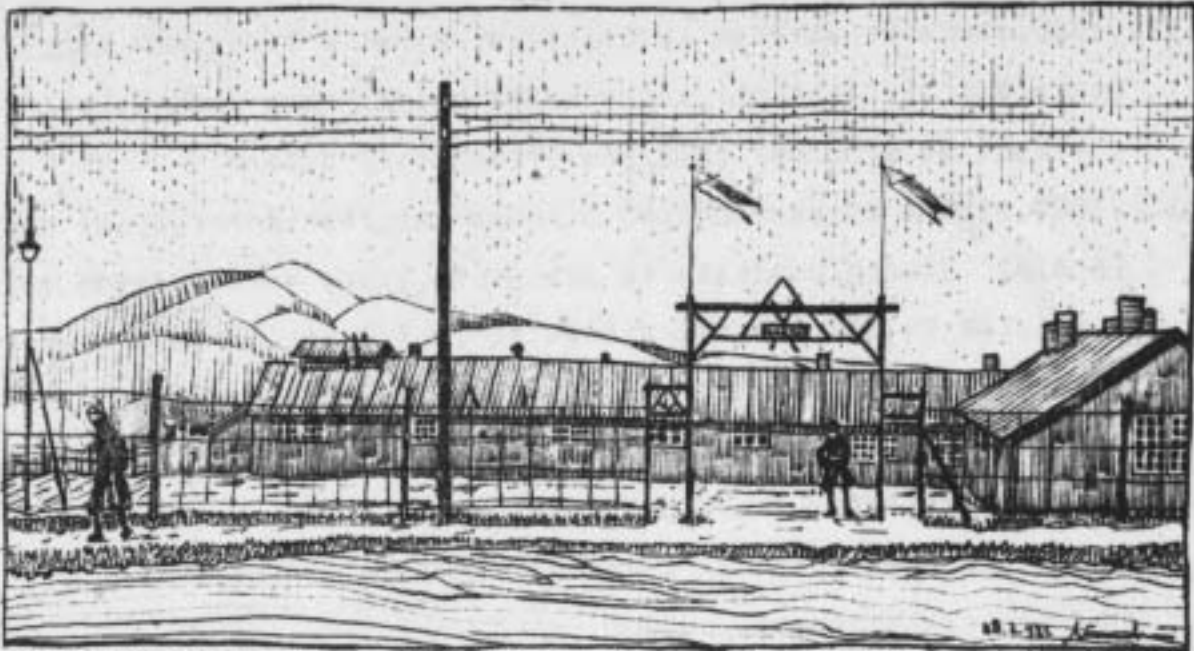

Шевченко: Тарасова ніч.

Зажурилась Україна . . .

Зажурилась, заплакала, Ніхто єї не рятує,
Як мала дитина. Козачество гине;

УКРАЇНСЬКА * КОМАНДА * ТАБОРА * Ї ЛІБЕРЦІ.

Яків Голота.

З життя і буття в таборі в Ліберці.

4.XII.1920. виставила Театральна секція в таборівій салі театру „Настоящі“ Бобижевича і „Заручини“ Чехова.

6.XII.1920. почала ся наука на курсах маго - і неграмотних. На першім учнів 39, на другім учнів 37, Учителі: сот. Василь Чарнецький, пор. Лавро Гайдукевич, пор. Іван Лисий, пор. Захар Сердук, чет. Володимир Білоус, чет. Володимир Флонт, хор. Петро Гуцуленко. Управитель: пор. Яків Голота.

7.XII.1920. отворив пор. Тадей Онискевич курс конверзаціі французької мови; відбули ся другі загальні збори Культурно просв. Кружка. Виділ: от. Волощук Роман, голова; пор. Гринів Михайло, містоголова; пор. Мягович Петро, писар; рах. чет. Сіцінський Осип, окарбник; пор. Пастернак Ярослав, архівар; пор. Бутрин Іван, бібліотекар; сот. Білінкевич Богдан, завідуючий фінансовими іституціями і підприємствами; чет. Снелих Денис, господар; сот. Кравець Остап і пор. Голота Яків, виділові. Заступники виділових пор. Семака Володимир і чет. Дольницький Мирон. Контрольна комісія: сот. Косар Володимир, пор. Гмитрейко Семен і пор. Веґера Іван.

10.XII.1920. відійшов відділ з II. курія на роботу до Братислава в силі двох старшин і 59 стрілецьтва.

11.XII.1920. прийшло від Укр. Бригади в Нім. Яблоннім 200 пар черевиків і 200 плащів, які роздано між старшин і стрідецьтво. Дорогий набуток для нас, бо головно під зглядом обуви була велика нужда.

12. XII. 1920. уладжено заходом Культ. просв. Круга в салі ІМКИ „Андрієвські вечериці“. По концерті, жартобливих сміховичках /хор. Дмитро Ткачук, чет. Михайло Вілокур/ слідували товариські забави.
16. XII. 1920. відбув ся виклад проф. Віктора Андрієвського: „Праві партії на Україні“. Виклад розділяв на дві часті, другу часть держав друг. дня. розділено 24,516 к.ч. які післав де 10. XII. залоговий комітет Укр. бригади в Нім. Ябліннім. Гроші зложили старшини тамошнього табору оподаткувавши ся на зборах 5. XII. с.р. 8% від поборів окрім того, що були оподатковані вже передтим 8% на інші ціли. Гроші розділено по 40 к.ч. так старшинам як і стрільцтву і то тільки тим що дістають по 50 сотиків денно.
17. XII. Післано з Нім. Яблонного 20,000 к.ч. які розділено 25. XII. с.р. Старшини і стрільцтво дістали по 16. к.ч.
18. XII. брала участь часть музики нашої Співацько - музичної секції у співці з музикою з Яблонного на вечерицях Укр. академ. молодіжи з Праги з Молодія-Болєславі. Так звані „Славянські вечери“ устроєне для всіх славян чеське студентство м. Мляда-Болєслав, доби ознаксмити рідне місто із славянською культурою та пісней. Одною точкою із цикла тих вечерів був цей укр. вечер. По концерті танцьовано колонийку. Народних стрів доставило Яблонне. Вечер удав ся гарно.
21. XII: 1920. дала чеська команда табору приказ, доби до потрібних робіт ухвяти також підстаршин, а то ізза браку мужи.
24. XII. 1920, перша конференція прелєгентів курсу вищої освіти, до основуєсь для стрільцтва при тутешнім таборі.
Вийшло 2. число „Укр. Схитальця“ Відбито 300 примірників 28 сторівок.
25. XII: 1920 приїздили заступники нашого правительства ЗОУНР. а то проф. Др. Смаля - Стоцький і от. Шипайло, та представили політичний стан укр. справи а з осібна відноєння Чехів до нас. Рівнох запевнили, що справа зрівняння поборів інтернованих в Ліберці із поборами інтернованих в Ябліннім на добрій дорозі і робили надію, що вже недовго будуть побори Ліберчан вносити 50 сот денно;
Оснужав ся „Гурток народних учителів в укр. таборі в Ліберці“. Ціль гуртка культурно просвітна праця між стрільцтвом та взаїмне фахове самообразування. Виді 4: пор. Будэ Петро, голоза; пор. Гайдукевич Лавро

містоголова: пор. Воук Петро, писар; пор. Сердук Захар/Придніпрянець/
і чет. Мороз Микола, виділові. Заступники виділов. пор. Дісий Іван
хор. Бурдейний Фока /Придніпрянець/ хор. Гомовський Пилип.

28. XII. 1920 приклав „Хімічний комітет“ з таб. в Яблоннім 2000 м. на поправу харчів на Різдоо для тугемніх інтернованих. Грові розділено по рівній часті і так стара, як і стріл. кухні дістали з того по 500 к. ч.

29. XII. 1920 кинув ся на стації в Ліберці під колеса поїзду од. стр. Осип Стецишин, з Італійців, бувший ученик учит. семинарії уродж. 1897. р. в Самборі. Причина самоубійства, як кажуть його товариші, затрата віри в кращу долю та неохота до життя - словом: жертва скитання.

30. XII. 1920 відбуло ся заходом Культ. просв. Кружка свято в пам'ять Михайла Драгоманова. Опис свята в третім числі Скитальця.

31. XII. 1920. був похорон од. стр. Стецишина. На похороні ішла чеська чета узброєна, укр. чета без зброї. Грала чеська військ. музика і співав хор табору понад 30 чоловік. Лежить на цвинтарі в Рупрехті Ч. гробу 144. До них померло з тутешнього табору всего двох, а то згадавши Стецишина та стр. Федір Федорук уродж. 1880. р. в Прокуревій пов. Косів, Галичина, вмер 25. IX. 1920. в Запасній лічниці в Ліберці на червінку. Похований на військ. цвинтарі в Рупрехті Ч. гробу 139. Він був вдовець: Прислала Укр. Бриг. в Яблоннім, як святочний дар для табору в Ліберці, вагон харчів. Розділено по рівній часті між старшинами і стріл. кухні. Було 400 кг. м'ясних консерв, 1000 кг. пшенич. мукки, 1100 кг. круп, 2400 кг. фасолі й бобу, 2000 кг. бараболь, 400 кг. шармоляди і 50,000 паліросів.

Під кінець року треба згадати, що крім більших груп, які приходили до табору в Ліберці, або які відходили з табору на роботи, приходили також одинцем старшини і стрільці, які втекли чи то із польських лягрів чи перед переселюванням Поляків. Крім цих приходять також з Австрії, Німеччини, Італії і т. д. Деякі знов втікають з табору чи то на приватне життя на чеській, австр. і нім. території, чк де инде, ба деякі втікають і в Галичину. Також іде споре число до лічниць, або вертає зідтам по виліченню. Харчевний стан табору 31. XII. 1920, 450 старшин, 568 стрілецьтва, 66 жінок і 25 дітей

/Дальше буде/

Шевченко, Марія.

Возри, Пречистая на їх,

Отих окрадених, сліпих

Невольників, подай їм силу

Твого мученика сина

Щоб хрест, кайдали донесли

До самого, самого краю

Достойно

Зміст:

1. Я.Г. : В 60-ті роковини смерті Трюорока.
2. П.Як Шопенко . . . : В роковини смерті Кобзаря.
3. Я.Голота : „Семий батько“
4. Пор. Віктор Вародець: Перші дні укр. державності в Коломиї.
5. Лаврозні Бураї : Затримала мати сина.
6. Уст. Роман К-тук . . : Трина отамана Лявча .
7. Пор. Натан Г-р : Передісторія і історія жидівського пробо-
євого куріми з додатком пор. П.Водка.
8. Трійнюк-Кравце : З минулого ще її з сучасного.
9. сот. В.Г-тій : Зимого 1919-20 р.
10. Яків Голота : З життя і буття в укр. таб. в Ліберці.

Рисунки : Неістор. б. 33, 36 і вікети пор. Лев Ліщинський.
" " " 11, 23. пор. Іван Іванець.
" " " 4 і Шевгенко з вікети сот. Ю. Бучманюк.

Орнаментика в серед. числа: підг. С. Пастернак.

Лісьмо неолодків і золот. слів Шевгенка : сот. В. Гарнецький.

Журнал виходить неперіодично.

Зложив пор. Я. Голота.

Видане Культ. просв. Кругож в укр. таборі в Ліберці.

Ціна цього числа 2 К 50 сот.